

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Gözde KAN ÜLKÜ^{1*}, Işıl UÇMAN ALTINIŞIK¹

¹Pamukkale Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Denizli

Geliş Tarihi (Received): 19.10.2022, Kabul Tarihi (Accepted): 30.01.2023

✉ Sorumlu Yazar (Corresponding author*): gozdekanulku@pau.edu.tr

☎ +90 258 2962477 📠 +90 258 2962614

Öz

Turistik mekânlar, toplumsal anlamda sundukları kültürel, ekonomik ve siyasi işlevsellikleriyle olduğu kadar fiziki mekânsal koşullarının göstergibilimsel anlamda ayırt edilebilirliğiyle de mimarlık bağlamında özel bir kesit sunarlar. Bu yönleriyle, mimari temsiliyet sorunu tartışmaları içinde belirginleşerek, yerel ve evrensel ölçeklerde izlenip anlamlandırılması gereken mimari gösterge üretimlerine yönelik tasarım ve uygulama araştırmaları için verimli bir zemin oluştururlar. Bu tespitlerden hareketle makalenin konusu, UNESCO'nun kültürel ve doğal miras listesindeki jeo-arkolojik bir alan olan Pamukkale-Hierapolis'in turistik mekân göstergelerini, alanın söz konusu jeolojik ve arkeolojik özelliklerini sembolize ederek birer göstergeye dönüştüren örnekler üzerinden ve cephe düzleminde incelemektir. Amacı ise turizm ve mimarlık arakesitindeki pratiklerin kaynaklık ettiği "turistik mekân" kavramını, makalenin sınırlı kapsamı için seçilen yöntemle değerlendirmektir. Ayrıca hedeflenen, turistik mekân göstergeleri üzerinden üretilen özne ve deneyimini tartışmaya açabilmektir. Söz konusu çerçevede, tartışmanın kuramsal güzergâhını cephe düzlemindeki turistik mekân göstergelerini tespit etmek, bunların sahip olduğu kodları anlamlandırmak için göstergibilim oluşturmaktadır. Bu güzergâhtaki ana uğraklar Umberto Eco'nun "Mimarlık Göstergibilimi" (2019), Roland Barthes'in "Göstergibilim İlkeleri" (1979), John Urry'nin "Turist Bakışı" (2009) ve Beatriz Colomina'nın "Mahremiyet ve Kamusalılık, Kitle İletişim Aracı Olarak Modern Mimari" (2011) çalışmalarının ortaya koyduğu kuramsal açılımlardır.

Anahtar Kelimeler: Pamukkale, gösterge, mimarlık göstergibilimi, turistik mekân, turizm ve mimarlık

Touristic Site Indicators and Architecture: A Review on Pamukkale and Karahayıt

ABSTRACT

In the context of architecture, touristic places present a special cross-section with their cultural, economic and political functionality they offer in social sense, as well as with the semiotic distinguishability of their physical spatiality. With these aspects, they become evident in the discussion of the architectural representation problem and form fertile ground for design and application studies to produce architectural signs. Based on these determinations, the subject of the article is to examine the touristic place indicators of Pamukkale-Hierapolis, through examples that symbolize the geological and archaeological features of the area and turn them into indicators. Its purpose is to evaluate the concept of "touristic space" with the method chosen. In this framework, semiotics constitutes the theoretical route of the discussion in order to identify the signs of touristic places at the façade level and to make sense of the codes they have. The main stops on this route are Umberto Eco's "Architectural Semiotics" (2019), Roland Barthes's "Principles of Semiotics" (1979), John Urry's "Tourist Gaze" (2009) and Beatriz Colomina's "Privacy and Publicity, Modern Architecture as a Mass Media" (2011) are the theoretical expansions put forward by the studies.

Keywords: Pamukkale, indicator, architectural semiotics, touristic site, tourism and architecture

GİRİŞ

Turizm günümüzde ve dünya ölçeğindeki genel algısında öne çıkan ziyaret edilecek bir dizi yer olmanın ötesinde, mekânın ekonomik, siyasi ve kültürel açılardan göstergebilimsel anlamda işlevselleştiği edimsel bir bağlamdır. Hem yerel hem de merkezi ve evrensel mekanizma ve kurumlarca turizm projeleri üretilir ve gerçekleştirilir. Öte yandan gündelik hayattaki bu yerine ve yaygınlığına rağmen turizmin nesnelere birer maddi kültür nesnesi olarak popüler kültürle ilişkili, işlevselci ve sığ bulunduğundan kültürel incelemeler anlamında yeterince ilgi görmemiştir. Öyle görünür ki “turistik mekân”, verimli işlevselliğine rağmen mimarlık kültürü anlamdaki bir mahcubiyetin konusu olagelmış; ortaya koyulan nesne ve mekânlar, maddi kültür olgularını yorumlayan kültür eleştirisi alanında aynı karşılığı görememiş, hatta vasat bulunarak bir anlamda bu alandan dışlanmıştı.

Öte yandan turistik mekânlara yönelik projeler büyük ölçüde kabul görüp desteklenmeye devam etmektedir. Hatta, turistik mekânın cazip olanı, gündelik olarak gerçekleşebilen doğrudan bir deneyimin taklit edilerek özenle yeniden üretildiği, mimari perspektifle açmak gerekirse suni bir deneyim için imal edilmiş mekân ve sunum dizgesi olarak belirmiş olmaktadır. Turist ise söz konusu suniliği talep eden veya suniliğin sunulduğu, her iki durumda da turist bakışına sahip ve uzlaşmacı bir özne olarak tanımlanmıştır (Culler, 2009). Turistik mekânlar için tanımlanmış olan bu genel kültürel çerçevede, yerel ve toplumsal yan anlam göstergeleri daha da görünür olur. Bu durum konuyu, maddi kültür olgularının biçim ve estetik açısından tartışılmasının ötesinde, göstergebilim açısından araştırılması ve yorumlanması olanaklı bir gündem olarak işaretler.

Bu çalışmada, Pamukkale jeo-arkeolojik turizm alanı “turistik mekân” bağlamında bir örneklem olarak incelenecektir. Çalışmanın kapsamını ise alanın jeolojik ve arkeolojik özelliklerini cephe düzeyinde sembolize ederek öne çıkan bazı yapılarıdaki turistik mekân göstergeleri oluşturmaktadır. Bunların sahip olduğu göstergebilimsel kodları ve mimari pratikte nasıl üretildiklerini anlamlandırmak için Eco (2019)’nın “*Mimarlık Göstergebilimi*” ile Barthes (1979)’ın “*Göstergebilim İlkeleri*” çalışmalarındaki kuramsal açılımlara başvurulacaktır. Tartışma konusunu turizm, toplumsal mekân ve mimarlık ilişkisi bağlamındaki özne ve deneyimi açısından değerlendirmek için ise, Urry (2009)’nin “*Turist Bakışı*” ve Colomina (2011)’nin “*Mahremiyet ve Kamusalılık, Kitle İletişim Aracı Olarak Modern Mimari*” çalışmaları kullanılacak diğer kuramsal çalışmalardır.

Eco (2019), “*Göstergebilimin temel görevlerinden birinin, kültürel olguları iletişim süreçleri olarak alıp, incelemek*” olduğunu söyler. Bu açıdan mimarlık göstergebilimi, diğer göstergebilimsel çalışmalar içerisinde önemli ve tamamlayıcı bir alan olarak ele alınabilir. Eco (2019)’ya göre “*Mimari nesnelere görünürde hiçbir şey iletmezler (ya da başka bir deyişle iletişim amaçlı değildirler), işlevseldirler*”. Ancak iletişim de işlevseldir ve mimarlık bir kültürel pratik olarak iletişim dilidir. Bu nedenle de maddi kültür olgularını ve mimariyi iletişim işlevleri açısından yorumlamak bir yöntem olarak kullanılabilir. Buradan hareketle Eco (2019), işlevlerin iletişim amaçlı yorumlanması üzerine ufuk açıcı bir perspektif sunar. Nesnenin birinci işlevinden yola çıkarak o nesnenin biçimiyle ilişkilenen tüm simgesel, duygusal, tarihsel ve ikonografik yananamları ikinci işlev olarak tanımlar. Eco (2019), birinci ve ikinci terimlerin diğer yargısı taşımadıklarını, diğer bir deyişle bir işlevin diğerinden önemli düşmeyen, ikiliklere dayanan birinci ve ikinci işlev açısından benzer bir kategorizasyon yapar. Birinci işlev düzenlemeye gönderme yapan, ikinci işlev ise yananlam düzenlemeye gönderme yapan öğeleri içermektedir. Birinci işlev, nesnenin pratikte gerçekleştirebilecek olan tüm işlevleri, olmadığını vurgulamaktadır. Eco (2019)’ya göre, mimarlık var olan sistemlerden yola çıkan fakat mimarlığa ait olmayan başka şifrelere dayanmaktadır. Mimari göstergebilimin fiziksel bir olguya gönderme yapmadığını, kültür gösterileni değeri taşıdığını belirtmektedir.

Barthes (1979)’a göre, “*Toplum oluştuğu anda, her kullanım kendi kendisinin göstergesi durumuna dönüşür*”. Bir başka ifadeyle, gösterge aslında bir deneyim şifresine dayanır. O’na göre günlük hayattaki rastgele öğelerden yüksek sanat yapıtlarına kadar her şey gösterge olarak analiz edilebilir. Bu ufuk açıcı perspektifle Barthes (1979), bütün toplumsal anlam içeren yapı ve dizgeleri anlamlandırma/anlamlandırma (*signification*) kavramı ile göstergebilime bağlamaktadır. Ayrıca, Ferdinand de Saussure (1978)’ün ikiliklere dayanan yapısalci dizge sistemini geliştirmekle birlikte, bunu toplumsal bir bağlamda ele alan eleştirel bir yaklaşımla geliştirmiştir. Bu sınıflandırmalar dil-söz, gösteren-gösterilen, dizge-dizim ve düzenlemeye dayanan yapıdır. Göstergebilime önemli katkılarından biri düzenlemeye dayanan sınıflandırmasıdır. Barthes (1979), düzenlemeye dayanan neyi temsil ettiğini, yananlamı ise göstergebilimin nasıl temsil edildiğini ortaya koyan içerikler olarak tanımlar. Göstergede gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki ise anlamlandırmadır. Anlamlandırma hem tarihsel hem de toplumsal bir olgudur. Bir başka ifadeyle hem artzamanlı olarak düşeyde hem de eşzamanlı olarak yatayda farklı bağlamların konusudurlar. Buna ek olarak Barthes (1979)’a göre anlamlandırma başlıca iki kategori altında incelenebilir. Birinci kategoriyi düzenlemeye

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayit Üzerinden Bir İnceleme

oluşturur, genel olarak evrensel ve insanların zihninde ortak bir payda da olmaktadır. Yananlam ise tarihsel dönem ve toplumlara bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu çerçevede önemli bir diğer kaynak olan “*Çağdaş Söylenler*”de Barthes (2014), gündelik nesnelere yönelik anlamlandırma biçimini göstergeler aracılığıyla gerçekleştirdiğini ileri sürer. Mekânları ise göstergebilimsel olarak “*gösteren-gösterilen-yan anlam*” bağıntısı üzerinden yorumlar.

Urry (2009) ise, konunun toplumsal hayat ve kent mekânlarının üretimi açısından önemli bir diğer kuramsal açılım sunar. “*Turistik bakış*”ın, turizm ve kent çalışmalarında göstergebilimsel açıdan değerlendirilmesi, turistik mekânların gösteri ve suni deneyim mekânlarına dönüşmesi konusu 1990’ların başından itibaren öne çıkan bir yaklaşımdır (URL-1, 2007) Kapitalizmin üretimden tüketime evrilen yerel ve evrensel kültürü içerisinde, her şey metalaşırken, mimarlık göstergeler aracılığıyla başka bir düzeyde yeniden üretilmeye başlanmıştır. Göstergelerle kurulan temsiller, turist zihninde farklı, orada yaşayanların zihninde farklı imge ikameleri gösterir. Turistin, imaj, gösterge ve semboller aracılığıyla kurulan haz ve tüketime dayalı algısı her şeyi belirlemekte ve kurulan tüm yeni imgelelerin inşasında farklı olasılıklar ve karmaşıklıkları dışlayan; aynı tür, strototip beğeni, haz ve tüketim biçimleri kurulmaktadır. Çalışmada bir maddi kültür olgusu olarak turistik mekânların “*turist bakışı*”yla üretilen göstergeleri turizm, kent ve toplumsal mekân kurgu ve gerçekliklerinin tartışılması açısından dikkate değerdir.

Colomina (2011) “*Mahremiyet ve Kamusalılık, Kitle İletişim Aracı Olarak Modern Mimari*”de, mimarlığı sadece gören özneyi barındıran bir platform olarak değil, aynı zamanda özneyi üreten bir görme mekanizması olarak tanımlar. Bu anlamda mimari, içinde bulunanları önceler ve çerçeveler. Bunun yanı sıra Colomina (2011)’dan bir alıntıyla ifade etmek gerekirse, turistik mekânlar “*mekân sorunu ile temsil sorunu arasında mekik dokumak*” olarak anlamlandırılabilir. Bu nedenle söz konusu alanın sahip olduğu turizm potansiyeli, aynı zamanda bu alanın sahip olduğu jeo-morfolojik ve kültürel katmanların temsili etkileşiminde açığa çıkmaktadır. Bu nedenle, makale kapsamında incelenecek olan turizm mekânları sadece gezilip görülecek bir yer olarak değil, aynı zamanda turizmin göstergelerini yeniden üreten bir mekânsal özne olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede ele alındığında göstergebilimsinin görevi, mazeretin iç yüzünü anlamak ve göstergeleri saptamaktır. Böylelikle bir sosyo-ekonomik ve kültürel alan olarak turizm, kendi göstergesine dönüşmüş olan toplumsal bir pratik olarak anlamlandırılarak yeni tartışmalara konu olabilecektir.

Denizli turizm, arkeoloji ve kültür endüstrisi aracılığıyla hızla dönüşürken; UNESCO dünya listesindeki Pamukkale’nin sahip olduğu arkeoloji ve turizm potansiyeli (Şekil 1) düşünüldüğünde, bu alanda yapılan mimarlık, turizm ve göstergebilimi kapsamında yeterince akademik çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu çalışma ile göstergebilimsel kodlar, mekân ve mimarlık arasındaki ilişkinin örnekler üzerinden görüntülenerak yorumlanması ve üretilecek proje ve tartışmalara katkı sunulması öngörülmektedir.

a

b

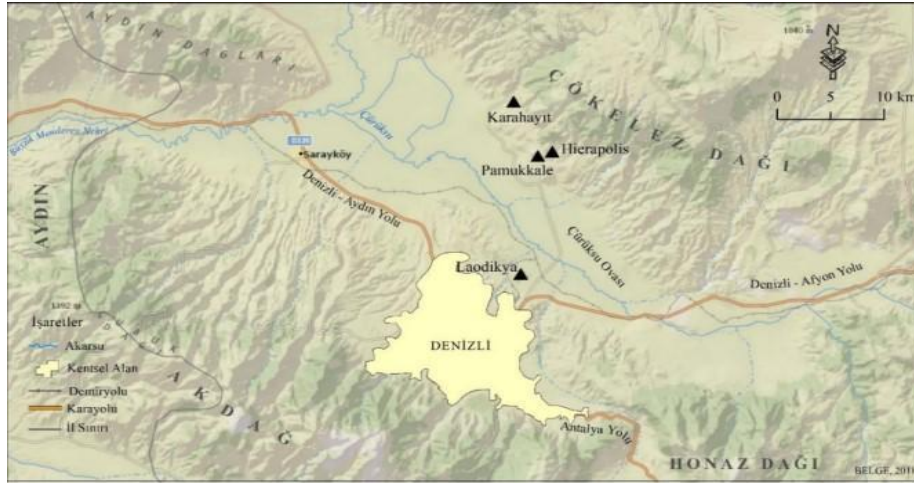
c

Şekil 1. a. Frontinus (Domitianus) caddesi (URL-2, 2022); b. Pamukkale travertenleri (URL-3, 2022); c. Karahayit kırmızı su termal havuzları (URL-4, 2006)

Pamukkale -(Hierapolis)- Karahayit Mevcut Alan Verileri

Araştırma alanı olarak seçilen Pamukkale ilçesi, Denizli ilinin kuzeybatısında yer almaktadır. Denizli kent

merkezinin 20 km uzaklıkta bulunan Pamukkale-Hierapolis, Büyük Çökelez dağı'nın güney eteklerinde konumlanmaktadır (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022) (Şekil 2).

Şekil 2. Denizli, Pamukkale ve Karahayit mekânsal konumu (URL-5, 2018)

1980'de 1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit ilan edilen alan, 1988 yılında UNESCO- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına dair sözleşme uyarınca UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. (Şekil 3)

Alanda surlar, büyük hamam kompleksi, hamam bazilika, su kanalları, Apollon Tapınağı, Tiyatro, St. Philip Martyrium, kiliseler gibi kültürel miras yapıları yer almaktadır (Önez, 2008).

a

b

c

d

Şekil 3. Pamukkale'deki arkeolojik turizm potansiyelini gösteren yerin mevcut tarihsel öğeleri; a. Frontinus (Domitianus) kapısı; b. St. Philippus'un mezarı; c. Frontinus caddesi; d. Kuzey Bizans kapısı (URL-6, 2006)

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Travertenlerden ve antik Hierapolis kenti harabelerinden oluşan bu alanda, alanın bir bütün olarak korunması, geliştirilmesi ve sunulmasını sağlamak amacıyla, 1990 yılında Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) ilan edilmiştir. Ardından Denizli Valiliği tarafından devlet desteği sağlanarak 1991 yılında "Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı" yürürlüğe girmiştir. "Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı"nın amaçları arasında travertenlerin üzerinde konumlanan otellerin verdiği tahribatin önlenmesi için mevcut konaklamaların yıkılması, alan yönetim planının hazırlanması, alandan geçen taşıt yolunun iptal edilmesi, termal su dağıtım sisteminin rehabilitasyonu gibi hususlar bulunmaktadır (URL-7, 2001). 1. derece arkeolojik ve 1. derece doğal sit alanı olan Hierapolis antik kentinde 1998 yılında başlayan yıkım çalışmaları, 2000'li yılların başına kadar devam etmiştir. 2001 yılında Pamukkale Üniversitesi ve Denizli Valiliği arasında imzalanan protokol ile plan revizyonu, alt ölçekli uygulama projeleri ve peyzaj tasarım çalışmaları hazırlanmıştır (Ege, 2006).

Sahip olduğu doğal güzellikler (termal su kaynakları, travertenleri) ve kültürel miras değerleriyle önemli bir yere sahip olan Pamukkale ilçesi, aynı zamanda da kentteki ekonomik bir değer olarak turizme kaynak oluşturan önemli alanlardan biridir. Hierapolis antik kentine ve Pamukkale travertenlerine 15 dakika uzaklıkta konumlanan, bünyesinde barındırdığı şifalı sular nedeniyle önemli bir sağlık turizmi mekânı olarak ön plana çıkan Karahayıt Mahallesi de çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Günümüzde Karahayıt Mahallesi, turizm mekânlarında herhangi bir gösterge değeri bile üretemeyen vasat altı üretimleri ile dikkat çekmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Karahayıt'taki turizm ve gündelik yaşam mekânları (URL-8, 2022; URL-9, 2022)

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın materyalini Pamukkale ve Karahayıt'ta turizm ve mimarlık arakesitinde incelenebilecek inşa edilen bazı otel, rekreasyon alanı ve çeşitli anıt/heykel tasarımları gibi kentsel mekâna ait uygulamalardan seçilen bazı yapı fragmanları oluşturur. Ortak özelliklerini

ise bu yapılarda turistik mekân göstergelerinin, yapıdaki parçaların cephe ve kitle oranı dikkate öne çıkan görünürlüğü ve ölçeği oluşturmuştur. Çalışmanın materyali, makalenin yazarları tarafından 2021-22 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde yürütülen Pamukkale Üniversitesi Mimarlık Bölümü MIM 412 Mimari Tasarım VI "Kentsel Deneyim İncelikleri Pamukkale Gastronomi Enstitüsü ve Butik Oteli Projesi" dersi kapsamındaki bir grup öğrenci ile ve bundan ayrıca yazarlar tarafından gerçekleştirilen alan çalışmaları ile elde edilmiştir (Şekil 5 ve 6). Materyalin belirlenmesi için çalışma alanı ziyaret edilerek gözlem yapılmış ve söz konusu turistik mekân göstergelerine sahip uygulamalar makalenin kuramsal araçlarına dayandırılan kategoriler oluşturularak kayıt altına alınmış, haritalanmış ve elde edilen bulgular incelenmek üzere tablolaştırılmıştır.

Çalışmanın yöntemi göstergebilim araçlarını kullanarak turistik mekân olgularını somut göstergeler üzerinden analiz etmektir. Bir yöntem olarak göstergebilim gerçeklikle uğraşmak, somut maddi kültür nesnelere ne anlama geldiğini ortaya koymak demektir. Bu hedefle belirlenen örnekler mimarlık göstergebilimi araçlarıyla yakın okuma yapılarak turistik mekân göstergelerini oluşturan sosyo-ekonomik, kültürel ve mekânsal kodlar açığa çıkarılmaya; bunların hangi kodlara nasıl sahip olduğu ve mimarlık araçlarıyla nasıl üretildikleri anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Göstergeyi tanımlamak için, göstergebilimin öncü kuramcılarında Ferdinand de Saussure (1978)'ün "*Kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağırıştırır*" açıklamasına başvurulmuştur. Bu tanımdan hareketle, belirlenen göstergelerdeki çağrışımların, bunların sahip olduğu anlamsal aktarımların ve bağlamların peşine düşülmüştür. Bunun yanı sıra, çalışma kapsamındaki turistik mekânlar Umberto Eco'ya referansla "*Toplumsal işlev ve simgesel anlam taşıyan bağlamlar*"dan oluşan yapılar olarak incelenmiştir. Böylece bu yapılara ait uygulamaların birincil anlamını sadece kullanım değil seyir üzerinden de tanımlamak mümkün olmuştur.

Söz konusu yakın okuma tanımlamalarında ise Umberto Eco'nun, yapıların düz anlamına gönderme yapan birincil işlev ötesinde ve yan anlamına gönderme yapan ikincil işlev üzerinden anlamlandırılması açısından yararlanılmıştır. Eco'ya referansla kullanım açısından işlevselliği böylesine rahat ve kolayca kavranabilen turistik mekânlar, düz anlamlılıklarının yanı sıra toplumsal işlev ve simgesel anlam taşıyan bağlamları açısından incelenmiştir.

Araştırma konusunun, turizm, toplumsal mekân ve kent ilişkisi açısından değerlendirilmesinde ise, Urry

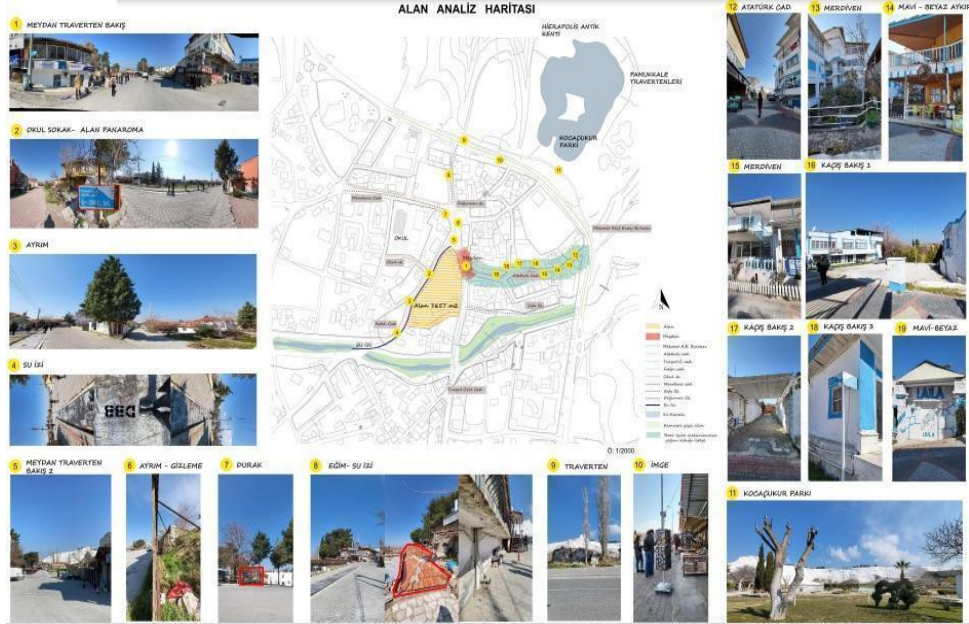
Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

(2009)'nin 'Turist bakışı' kavramı kullanılacaktır. Urry (2009), "Turist-ilişkili hizmetlerin tüketim örüntülerinin açıklanmasına yönelik birtakım gelişmeler sosyolojiden çok ekonomi içinde gerçekleştiği halde, sonuçta bu tüketim kalıcı biçimde toplumsaldır. Turist hizmetleri tüketiminin açıklaması, bu hizmetlerin içine gömüldükleri toplumsal ilişkilerden ayrı tutulamaz" demektedir. Urry (2009)'ye göre turist bağlamı, belli metaları başkalarıyla birlikte tüketebilmektir, bu ortaklaşma farklı ölçeklerde de olsa bir turistik mekânın ambiyasını yaratan temel özelliktir. Çalışmada bu nedenle Urry (2009)'nin turist bakışına, turistik mekân fragmanlarının ortaya koyduğu ve birbirini yeniden ürettiği yapı ve sosyal çevrenin anlamlandırılması için başvurulmuştur.

Çalışmanın turizm, mimarlık ilişkisi açısından değerlendirilmesinde ise, Colomina (2011)'nin "Mekân sorunu ile temsil sorunu arasında mekik dokumak" olarak tanımladığı anlamlandırma yönteminden yararlanılacaktır. Bu nedenle söz konusu alanın sahip olduğu turizm potansiyelinin, bu alanın sahip olduğu jeo-morfolojik ve kültürel katmanların etkileşiminde ve bir özne olarak mimarlık aracılığıyla nasıl yeniden üretildiği irdelenecektir. Bir başka ifadeyle maddi kültür olguları üzerine düşünürken maddilik rejimlerini çözümlmek ve bunların ne olduklarından öte nasıl yapılar ve mekânlar oldukları, nasıl talepler ve göstergeler ürettikleri konusu tartışmaya açılacaktır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Turizm sosyo-ekonomik ve kültürel olduğu kadar mekânın ve öznenin hem evrensel hem de yerel ölçekte belli mekanizmalarla üretildiği pratik bir alandır. Turistik mekân göstergeleri bu nedenle izlenebilir bağlamsal dizgelere sahiptir; ait oldukları tarihsel, toplumsal görünürlük ve anlam kodları içinde şekillenirler. Denizli'nin Pamukkale Mahallesi, dünya ölçeğinde turistik cazibe merkezi olarak haritalarda yer alarak bu çerçevede öne çıkan bir alandır. Araştırma kapsamında söz konusu dizgeler izlenmiş olup turistik mekân göstergelerinin alana özelliğini veren söz konusu jeolojik ve arkeolojik unsurları merkez alarak bunların etrafında yoğunlaştığı gözlenmiştir. Bu unsurlar Tablo 1'de anlamlandırma kategorileri üzerinden yorumlanmıştır. Bir diğer gözlem ise, bu merkezden uzaklaştıkça gösterge dizgesinin jeo-arkeolojik kodlar aleyhine değişmesine rağmen gösterge üretme ediminin sürdürülmesidir (Şekil 5 ve 6). Ancak bu kez alana özgü kodlar yerine çok daha genel turistik kodlar kullanılmaktadır. Örneğin mahalle ölçeğinde belediyenin de teşvikiyle uygulanan, yapılar üzerindeki mavi renk katmanı bu açıdan değerlendirilebilir. Buradaki mavi renk uygulaması turizm bağlamında hem evrensel ölçekte Akdenizliliğe hem de yerel ölçekte ve yakın ilçelerdeki konutlarda da görülen "çivit mavis" siva uygulamasına aynı anda göndermede bulunur. Böylece turistik mekân değerleri yerel ölçekten evrensel ölçüğe eklenen bir iletişim kodunu kullanarak aynı anda hem tarihsel hem de kültürel olana öykünüp mavi ile sembolize ederek turistik yerel-Akdeniz mekânını yeniden üretir.

Şekil 5. Alan analiz haritası, Pamukkale Mahallesi'nde aranan göstergeler (Aladaş, 2022)

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Şekil 6. Pamukkale mahallesinde aranan göstergeler (Altın, 2022)

Seçilen örneklerde; gösteren gösterilen ilişkisi içerisinde Pamukkale Mahallesi girişinde ve Karahayıt'ta yer alan dört yapı, (iki otel, bir restoran ve bu araştırmanın yapıldığı süreçte 2022'de yıkılmış olan giriş taki) gösterge üretme anlamında çalışma kapsamında değerlendirilmeye tabi tutulmuştur;

- Farklı kültür ve tarihlerden ödünç alınan ve sıkça kullanılan birçok biçim ve düzenin

biraraya getirilerek oluşturduğu yapıllı çevre/ mekânlar,

- Stilize edilmiş simgeler, motifler ve
- Renk kodları

göstergebilimsel yöntemle işaretlenmiştir (Tablo 1).

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Tablo 1. Pamukkale mahallesinde, gösterge üretme anlamında çalışma kapsamında değerlendirilmeye tabi tutulan mekân ve heykeller

JEOLJİK UNSURLARI SEMBOLİZE EDENLER			
Gösteren	Gösterilen		Bulgular
	Düz Anlam	Yan Anlam	
Mehmet Akif Ersoy bulvarında konumlanan belediyenin atıl havuzları Pamukkale travertenleri	Havuz Doğal /yapay Yapay traverten havuzlar	Jeomorfolojik bağlam Traverten Jeolojik kültürel referanslara gönderme Pamukkale mahallesinde 'temsil ve gerçeklik' ilişkisi	Pamukkale travertenlerini sadece morfolojik açıdan taklit ederek üretilmesi, Colomina (2011)'nin, modern mekânların "mekân sorunu ile temsil sorunu arasında mekik dokumak" ifadesiyle anlamlı hale gelen bir tartışma konusuna işaret eder. Ancak buradaki örnekte de izlendiği gibi, biçimi en yüzeysel haliyle kopyalama tercihi, suniliği aşırılaştırılmaktadır. Bu tutum, sahip olunan doğal bir kaynağı, travertenleri, bu doğal materyalin katmanlaşarak oluştukları jeolojik bağlamdan uzaklaştırdığı gibi, tasarım ve yaratıcılığı devre dışı bırakan sığ ve yüzeysel sembolizasyonlarla göstergelerin dar bir repertuvarda tutulmalarına neden olmaktadır.
Gösteren	Gösterilen		Bulgular
	SPA Yapısı Malzeme ve biçim kodu: Yapay kaya Kemerler Sütunlar Doğal/yapay	Tarihsel Bağlam Traverten Araçsal Çocuksu Oyuncu	Çalışmada öne çıkan örneklerden biri olan, Pamukkale köyü girişinde, Mehmet Akif Ersoy bulvarı ile Turgut Özal caddesi kesişiminde yer alan turizm amaçlı SPA yapısı, <i>turist bakışın</i>, somutlaşmış hali gibidir. Sausure'un "<i>kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağırıştırır</i>" diye tabir ettiği turistik mekân göstergelerini sunma niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Yapı, temsiliyet ve aidiyet ilişkisi kurduğu turizm bağlamında, travertenlerin zaman içinde oluşan katmanlı yapısına ve doğal jeo-termal süreç içinde oluşuyor olmasına göndermede bulunur. Ancak bu doğal oluşumu, cephe düzeyinde yapılandırırken seçmiş olduğu çimento malzemesi ve tek seferlik bir kalıp uygulamasıyla elde etme biçimi, söz konusu turistik mekânın öykündüğü jeolojik zamanı ve morfolojik oluşumu sığ bir sembolizmle temsil etmesine neden olmuştur. Böylece turistik mekân, değer biçtiği şeyin ucuz bir parodisine dönüşmüştür. Çocuksu, 'oyuncu' kaplamacılık ile Baudrillard'ın simülasyon kavramından hareketle, "<i>mış gibi yapan</i>", "farklı tarihsel kültür coğrafyaları ve imgeleri yeni parodi ve koreografiler eşliğinde metalaştırarak piyasaya, kent sakinleri ve turistlerin tüketimine sunmuştur. (Mekânın farklı tüketim biçimleri ile ilgili olarak bk.Urry (2018). Üretilen bu yeni imge, düşsel olan ile gerçeği ekleyen semboller/göstergeler olarak tasarlanmış ve parodi üreten bir gerçeklik olarak kabul görür" (Fındıklı, 2021).

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Traverten SPA Pamukkale			Postmodern turizm mekânlarının temel dinamiklerinden biri aidiyet üreten 'hayalsi', çocuksu bir teatralite sunar. Turizm endüstrisinin görsel tüketim nesnesi, "Baudrillard'ın tanımladığı türden bir simülasyon mekânı olarak işlev kazanmıştır" (Fındıklı, 2021). Bu örnekte, gösterge üretme talebi sözkonusudur ancak tasarım değeri üretmeyen bir çalışma mevcuttur. İmalatın üretim düzeyi çok düşük ve tartışmalıdır. Kullanılan malzeme (beton), işçilik ucuz ve her yerde uygulanmıştır. Doğaya gönderme yapan beton malzemenin imalatındaki sunilik, ucuzluk son derece iticidir. Yapı yan anlam üretmek, traverten gibi bir göstergeye dönüşmek istemektedir. Maddi kültür, seyir değerini açığa çıkarmaktadır. Maddi kültür üretimi anlamında ve yan anlam üretmeyen bir gösterge paradisine dönüşmektedir.
ARKEOLOJİK UNSURLARI SEMBOLİZE EDENLER			
Gösteren	Gösterilen		
Domitian kapısı Pamukkale giriş kapısı Karahayıt giriş kapısı Hierapolis antik kenti	Düz Anlam Biçim kodu: Kemer Malzeme kodu: taş (yapay kaya)	Yan Anlam Kapı Geçit Tarihsel referansa gönderme Anıtsal Taş Arkeolojik bağlamla uyumlu	Bulgular Turizm endüstrisinin görsel tüketim nesnesi olan kemerler yapının ana kurgusunu oluştururken, betonarme malzeme üzerine yapılan taşbaskı ile yine "mış gibi" (Baudrillard, 2011) yaparak, aidiyeti yapay bir 'otantiklik' kurgusuyla oluşturur. Örnekte, sorun tarihsel bir örneğe referans verilmesi değildir. Bu tür referans göndermelerinin tüm dünyada örnekleri mevcuttur. Sorun; giriş takı, 'ne' üretme sorunsalı olmayıp, bunun 'nasıl'lığına vurgu yapan, yani ucuz malzeme ile yan anlam üretmeyen, soyut mantığa yer açmayan düşünce yapısıyla, tektipleşen, sığ ve parodileşen bir bakış açısıyla üretilmiş olmasıdır. Tarihe başka şekilde nasıl referans verilebilir? Burada tasarım mantığından nasibini almamış, kolaycı, sahteci, işlevci ve günü kurtaran 'kiç' bir yaklaşımın varlığı görülür. Halbuki yere özgü doğal taşı (traverten) kullanarak, tasarıma yer açan farklı bir zihniyet ve görme biçimi oluşturulabilirdi. Bunun Pamukkale için kaçırılmış bir fırsat olduğu aşikârdır. Maddi kültür üretimi anlamında ve yan anlam üretmeyen bir gösterge paradisine dönüşmekte.

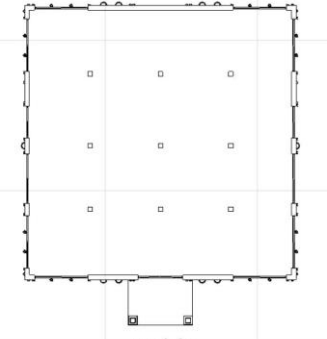

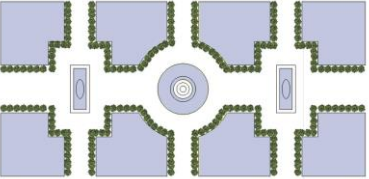

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Mehmet Akif Ersoy Bulvarı üzerindeki bazı yeme-içme mekanlarının giriş kapıları			
Gösteren	Gösterilen		
	Düz Anlam	Yan Anlam	Bulgular
Karahayıt- Larina Hierapolis Termal Hotel Spa- (Eski Hierapolis Oteli) Sütun Üçgen Alınlık Heykel Söve Madalyon Korintiyen sütun başlıkları	Karahayıt-Larina Hierapolis Termal Hotel Spa- (Eski Hierapolis Oteli) Sütun Üçgen Alınlık Heykel Söve Madalyon Korintiyen sütun başlıkları	Tarihsel bağlam Estetik Güçlü İhtişamlı Zamansız	90'lı yıllarda inşa edilen, turizm amaçlı konaklama yapısı, biçim repertuarını ağırlıklı olarak Antik Yunan mimarisinden alır. Bu örnekte de olduğu gibi, toplumsallığın tarihselliğe olan genel beğenisini yine tarihsel süsleme sözlüğünden seçtiği öğeler aracılığıyla inşa ve temsil etmektedir. Ancak arkeolojik alana /tarihselliğe gönderme yapan yapı, antik öğeleri adeta birer dekorasyon elemanı olarak kullanır, antik eserin estetik değerini en ucuz, en alt kalitede bir dekor düzeyinde benimser. Mekânsal olarak başka türlü denemeler mümkün olabileceksen göndermenin bir parodi, bir sahne dekorasyonu olarak kalması sorunlu olarak görülmüştür.
Gösteren	Gösterilen		
	Düz Anlam	Yan Anlam	Bulgular
Mehmet Akif Ersoy bulvarı üzerindeki Hal-Tur Oteli mimarisi Atatürk caddesi üzerinde konumlanan Artemis Yörük Oteli girişi	Giriş Kapısı Çatı Üçgen alınlık Sütun Sütun Başlığı	Tarihsel ikonografi Kadim Arkeolojik bağlam Köklü Güçlü Estetik Anıtsal Ölümsüz	Hotel Hal-Tur'un giriş takında, Laila kafenin, Artemis ve Larina otellerinin üçgen alınlıklarında ve sütunlarında biçimsel olarak başka tarihsel öğelerin ya da düzenlerin, kuvvetli bir mimari gösterge üretmesi beklenmiş ancak bu biçimsel aktarım, "parodi olarak tarihselci mimarlık" (Jencks, 1987) / pastiş/ yan anlam üretemeyen bir gösterge olarak belirmektedir.

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Atatürk caddesi üzerinde konumlanan eğlence mekanı (Laila) Karahayıt- Larina Hierapolis Termal Hotel Spa- (Eski Hierapolis Oteli)			
Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam	Bulgular
kuzey cephesi ionik başlıklı sütunlar ve giriş cephesi	Mimari bir yapı :Villa Castelio Malzeme ve biçim kodu: Sütun ve sütun başlıkları Süslemeler Sütun Üçgen Alınlık Heykel Söve İyonik sütun başlıkları Simetrik su ögesi ve heykellerle donatılan peyzaj	Anıtsal Tarihsel referansa gönderme Arkeolojik bağlama gönderme Estetik Güçlü Zamansız	İncelenen alanda turistik mekân tanımını hem kullanım-içerik hem de cephe biçimlenmesi anlamında karşılayan iyi bir örnek; bir davet/etkinlik yapısı olarak tasarlanan Adnan Kahveci Bulvarı ile Mehmet Akif Ersoy Bulvarı arasında kalan, Hayıtlık Sokak ve Kıbrıs Şehitleri Caddesi'ne cepheleri bulunan yapıdır. Yapı içinde bulunduğu arkeolojik bağlama antikiteye referans veren sütun, sütun başlığı ve simetri düzenini anıştıracak biçimde kullanarak göndermede bulunur. 2000'li yıllarda inşa edilen ve restoran, düğün, kokteyl, davet gibi etkinlikler mekânı olarak kullanılan yapının simetrik olarak kurgulanmış, dikdörtgen bir planimetriye sahip olduğu görülür. Yapının güçlü simetrisi, ana girişinin, 2 (iki) kat yüksekliğinde yaklaşık 50 x 50 cm ölçülerinde stilize 2 (iki) sütunla ve girişte yapıya pastiş ögesi olarak eşlik eden daha küçük ölçülerde ionik stilde yarım kesik sütunlarla vurgulanmıştır. Yapı, farklı boyut ve stillerdeki sütunların sayıları, yüzeye yerleştiriliş tarzları, yapının köşelerine iliştirilen heykeller ve balkon korkulukları ile tarihi ve kültürel yapılara ait kodlara gönderme yapmaktadır. Burada göstergenin temel işlevinin kullanımdan ziyade, seyir işlevi olduğu savı açıkça okunmaktadır. Burada mimari şifre, görsel bir şifre üretmekte ve tarihsel bildirişim yapıda öne çıkmaktadır. Tarihi yapılarda ilk dikkat çeken öge ana giriş kapısı veya kapılarıdır. Bu kapılar, bünyelerinde yan anlamlar barındırır. Burada da vurgu yapılan giriş kapısının; ölçek olarak farklılaşan, stilize sütunlarla taşınan giriş mekânında, ferforje demir malzeme ile yine birtakım tarihsel stillere öykündüğü görülür. Tarihi yapılardaki anıtsal taç /portal kapı esprisi, bu yapıda daha basit geometrik taç kapı formunda hayat bulmuştur. Yine de ölçeği ve öğeleri ile, güç iradesini temsil ettiği sembolik

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

şematik plan villa castelio peyzaj öğeleri			anlamlar yüklenmiştir. Farklı bir tarihsellikteki gücü sembolize eden giriş mekânı klasik mimariye öykünen, simetri, denge ve uygunluk ilkeleri kullanılan bir tasarım anlayışıyla ele alınmıştır. Ancak tüm bu tarihsel gösterge kodlarına göndermenin, yapının mekânsallığından ziyade sadece cephe elemanlarında sınırlı kaldığı görülür. Stilize sütunları, iyonik stildeki sütun başlıkları, pencere üstü kemer ve kenar söveleri, balkon korkulukları ve heykellerine eşlik eden, 20.yy modern mimarlık repertuarında yer alan büyük geniş pencereler, biçimleri, sayıları, yüzeye yerleştiriliş tarzları, iç mekânın dizgesi, geniş açıklıklar bugüne ait yönetmelik ve kodlara gönderme yapmaktadır. Aynı gösterge üretme biçimi bahçede üretilen peyzajda da açıkça okunmaktadır. Tahrip edilen antik dönem mermer heykellerine gönderme yapılan peyzajda, su öğesi ve traverten kaplamalı fiskiyeli çeşme, simetrik düzende palmiye ağaçlarıyla çevrili peyzajın ana öğeleri konumundadır. Yapıda ve peyzajda kullanılan heykel, sütun ve su öğeleri, simetrik bir düzende başka bir tarihsel zamanın öğelerini biraraya getirip, stilize ederek tarihi eserin estetik değerini yüzeysel ve ucuza mal edilmiş izlenimi bırakan bir dekor düzeyinde benimser.
RENK KODU İLE AKDENİZLİLİK MEKÂNINI ÜRETME			
Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam	Bulgular
	Kod olarak mavi renk	Mavi renk ile Ege adalarının, tatilin çağrışımı.	Pamukkale mahallesinde 'mavi' ile özneyi/ göstergeyi aramak/ Mavi renk, turizm bağlamında hem evrensel ölçekte Akdenizliliğe hem de yerel ölçekte ve yakın ilçelerdeki konutlarda da görülen "çivit mavisii" sıva uygulamasına aynı anda göndermede bulunur. Turizm bağlamında Akdenizliliğe öykünüp, mavi ile sembolize ederek, turistik yerel-Akdeniz mekânını yeniden üretme.

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Atatürk caddesi üzerinde konumlanan, traverten cepheli alt kat kafeterya üst kat konut yapısı Atatürk caddesi üzerinde konumlanan, traverten cepheli otel yapısı			

Bu alanda gösterge üretmeye yönelik bir talep olduğu görülmektedir. Ancak bu üretimin 'nasıl' olduğu sorusu sorunludur. Mekân kendisini dönüştürememektedir. Yerin kendi katmanlaşmasını/ kendi mekânsallığını taşıyamamaktadır. Yere özgü kültürel, mekânsal ve sosyo-ekonomik kodlar yeterince irdelenmeyerek, tasarım araçlarının devreye sokulmadığı görülmektedir.

SONUÇ

Turistik mekânlar, belli göstergebilimsel kodlara, turistik göstergelere sahiptir. Bu göstergeler, söz konusu turizm bağlamında öne çıkan tematik özelliğe bağlı olarak sembolize edilmiş kullanımlarla belirlenen ve bunlara eklenen, iç içe geçmiş temel ve yan anlamlardan oluşurlar. Bu anlamlandırma sürecinde oluşan turistik göstergeler, bir araya ve karşı karşıya gelen çeşitli aktörlerin kullanım ve anlamlandırma etkileşimleriyle şekillenirler. Bu etkileşimin kullanımla ilgili unsurları ise kendisinin bir göstergesi haline gelir. Bir başka ifadeyle, göstergelerin turistik geçerlilik ve gerçeklikle olan bağı, kullanım değerleri ile ilişkilidir. Turistik mekândaki doğal peyzaj veya tarihsel-kültürel unsurlar, bunların kullanımı ve davranışın kendisi birer göstergeye dönüşür. Makale kapsamında değerlendirmek gerekirse, öyle anlaşılıyor ki bu nedenle Pamukkale-Hierapolis'deki doğal jeolojik bir katmanlaşma olarak Pamukkale travertenini, bazen bir otelin cephe önerisi olarak kaplama düzeyinde, bazen de bir peyzaj öğesi olarak sembolize edilerek yeniden üretilmiştir. Benzer bir biçimde, alanda mevcut olan arkeolojik kalıntılar da bu bağlama doğrudan referans verecek biçimde ve bu kez bir başka otelde arkeolojik bir kalıntı gibi eksik ve yıkıntı halinde sembolize edilip cephede bir dekorasyon elemanı veya peyzaj öğesi olarak yeniden üretilmiştir.

Sonuç olarak denilebilir ki bir maddi kültür olgusu olarak turistik mekân, insan davranışının somut ürünüdür. Toplumsal bir pratiktir. Turizm bağlamındaki talep ve kullanımlarla şekillenen turistik kodlara sahiptir. Bu anlamda mimarlık kültürü tartışmalarında turistik

mekânlar göstergebilim açısından yorumlanabilir nitelikte, mimarlık, planlama ve tasarım alanında incelenip çözümlenebilecek zengin ve konuşkan materyallere sahiptir. Bu nedenle maddilik tartışmalarını derinleştirip bakışımızı turistik mekânların "ne"liğinin yani ne işe yararlılığının yanısıra "nasıl"lığına yer açmak akademik çalışmalar için önemli bir zemindir. Turistik mekân göstergelerini, bir toplumun nasıl kodluyor ve hangi maddilik rejimleri içinde nasıl kültürel bağıntılar üretiyor olduğu sorunu gösterge üretimleri ve çözümlenmeleri ile tartışılabilir niteliktedir. Burada maddi kültür ve maddilik arasındaki ayrımı açarak tartışmak hayatidir. Maddi kültür, insan pratiğinin somut ürünü, maddilik ise birey ve toplumun nesne dünyası yoluyla toplumsal oluşumu ve inşasıdır. Bir diğer deyişle sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda yaygın kabul ve teşvik gören turistik mekânlara yan anlamlılık açısından nasıl yatırımlar yapıldığı ve yaklaşıldığı konusu yakın okumalarla açılmalıdır. Her ne kadar turizm bağlamında turistik mekânlar belli bir gösterge mekanizması içinde üretiliyor olsalar da bunların tasarım ve yorum aracılığıyla katmanlaşması, damıtılması ve kendinin göstergesi olma sınırlarını aşındırması mümkün ve verimli bir güzergâh olarak görünmektedir.

Bu nedenle kültür endüstrisi peyzajı içinde turizm mekanizmasını anlamaya yönelik olarak turistik mekân göstergeleri ve mimarlık arakesitinde geliştirilecek araştırma, arşivleme ve haritalama çalışmalarının projelendirip hayata geçirilmesi önemlidir. Turistik mekânın yeniden üretimlerinde projelerin sadece ziyaret edilecek bir yer olmanın ötesinde, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda düzenlenen mekânsal dizgelere sahip göstergebilimsel bir sistem olan nitelik boyutunun geliştirilip yorumlanması ise yaratıcılığın konusudur.

TEŞEKKÜR

Çalışma, 20-21 Mayıs 2022 tarihinde Denizli Pamukkale Üniversitesi'nde düzenlenen 'Sürdürülebilir Termal Turizm Kongresi'nde 'Turizmin Göstergeleri ve

Turistik Mekân Göstergeleri ve Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme

Mimarlık: Pamukkale ve Karahayıt Üzerinden Bir İnceleme' başlıklı yayımlanmamış sözlü bildiriye dayanmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aladaş, M. (2022). Pamukkale mahallesinde aranan göstergelere ait fotoğraflar.
- Altın, B.N. (2022). Pamukkale mahallesinde aranan göstergelere ait fotoğraflar.
- Barthes, R. (1979). *Göstergibilim ilkeleri*. Çev. Berke Vardar. Mehmet Rifat. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Barthes, R. (2014). *Çağdaş söylenler*. Çev. Tahsin Yücel. Metis Yayıncılık, İstanbul.
- Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve simülasyon*. Çev. Oğuz Adanır. Doğubatu Yayınları, Ankara.
- Colomina, B. (2011). *Mahremiyet ve kamusalılık, kitle iletişim aracı olarak modern mimari*. Metis Yayıncılık, İstanbul.
- Culler, J. (2009). Turizmin göstergibilimi. Çev. Erkal Ünal. *Cogito Dergisi*, (59): 95-112.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2022). Pamukkale Özel Çev. Kor. Böl. Yön.Planı 2020-2024. https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/icerikler/pamukkale_yp_2020_2-20200327084440.pdf (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- Eco, U. (2019). *Mimarlık göstergibilimi*. Çev. Fatma Erkman Akerson. Daimon Yayınları, İstanbul.
- Eğre, M. (2006). Türkiye'de özel çevre koruma bölgesi yönetim sorunları: Pamukkale ÖÇKB örneği. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Denizli.
- Fındıklı, E.B. (2021). İdeolojik bir tema parkı olarak Eskişehir. *Divan Disiplinerarası Çalışmalar Dergisi*, 26 (51): 39-80.
- Jencks, C. (1987). *Post-modernism: The new classicism in art and architecture*. Rizzoli, New York.
- Önez, Z. (2008). *Özel çevre koruma bölgeleri yönetim sorunları kapsamında: Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi*. *Akademik İncelemeler* 3(1).
- Sausure, F. (1978). *Genel dilbilim dersleri*. 2. Çev. Berke Varvar. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- URL-1 (2007). <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=Ozet&DergiSayi=286&MenuID=748> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-2 (2022). <https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=PMK01&DistId=PMK> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-3 (2022). <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-215745/pamukkale-travertenleri.html> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-4 (2006). <https://www.dailymotion.com/video/x6cshvp> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-5 (2018). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/600635> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-6 (2022). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekler/pamukkale-hierapolis-antik-kenti> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-7 (2006). <https://v3.arkitera.com/h12847-bir-dunyamirasi-pamukkale---hierapolis.html> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-8 (2022). <https://www.neredekal.com/karahayit-kaplicalari-gezilecek-yer-detay/> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- URL-9 (2022). <https://mapio.net/pic/p-38184461/> (Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- Urry, J. (2009). *Turist bakışı*. Çev. Enis Tataroğlu, İbrahim Yıldız. Bilge Su Yayınları, Ankara.
- Urry, J. (2015). *Mekânları tüketmek*. Çev. Rahmi G. Ögdül. Ayrintı Yayınları, İstanbul.